

ВСТУП

У сучасних ринкових умовах господарювання, що характеризуються значним впливом євроінтеграційних процесів на національне господарство, актуалізується питання здобуття власного місця у світовому процесі економічного розвитку. А це неможливо без переходу до інноваційних моделей підприємництва, розвитку державно-приватного партнерства, економічного та інноваційного піднесення на цій основі тощо. Важлива роль у вирішенні окреслених завдань належить раціональному використанню ресурсів, підвищенню конкурентоспроможності підприємств та продукції, розвитку інтелектуального капіталу, прозорій та взаємовигідній співпраці, що забезпечує впровадження кластерної моделі господарювання, яка характеризується поглибленням коопераційних зв'язків між підприємствами на основі їх добровільного інтегрування, тісної співпраці із органами влади, науковими установами, закладами освіти, більшими інвестиційними можливостями тощо.

Основа впровадження кластерної моделі розвитку економічної системи – кластер як інноваційна структура, що об'єднує підприємства, організації, наукові установи тощо, які характеризуються географічною близькістю чи наявністю спільних технологій, навичок, стратегій розвитку тощо. Для їх результативного формування і успішної діяльності необхідно забезпечити відповідне фінансування, належний рівень процесів управління та інноваційної складової, що передбачає створення відповідних умов для збільшення можливостей генерування і комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок з метою їх подальшого використання, розвиток науково-технологічного потенціалу, інфраструктурну підтримку тощо.

Отже, кластеризація промисловості, що полягає у створенні кластерів та інших мережевих структур, впливатиме на умови, у яких розвивається національна економіка. Хоч ці умови характеризуються переходом до високотехнологічних укладів та істотним впливом глобалізаційного чинника, процеси кластеризації національної економіки поки що не набули великого поширення. Їх розвиток відбувається в умовах нерозвиненості інноваційної інфраструктури чи недосконалої стимулювальної та податкової політики держави та впливу інших несприятливих передумов, що виникають у сфері нормативного управління національною економікою. Тому в цілеспрямованій діяльності із формування і розвитку систем кластеризації є значний потенціал зростання результативності національної економіки, що зумовило вибір теми дослідження.

Мета монографії – розробити теоретичні положення та науково-методологічні й практичні рекомендації щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Для досягнення означеної мети у роботі визначено такі завдання:

– уточнити визначення поняття “кластеризація” національної економіки, виявити чинники впливу на рівень кластеризації національної економіки, її цілісні та адитивні властивості;

- розвинути способи дослідження кластеризації національної економіки;
- розвинути порядок оцінювання рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що передбачає визначення інтегрального показника на основі реалізації низки визначених етапів;
- виявити фактори позитивного впливу на кластеризацію національної економіки;
- визначити етапи кластеризації та оцінити наслідки їх перебігу для національної економіки України та окремих регіонів;
- оцінити перспективи кластеризації національної економіки за допомогою спеціалізованого апарату досліджень;
- змодельовати фінансове забезпечення діяльності кластера за різного рівня розвитку фондового ринку;
- утворити групи формальних і неформальних заходів із підвищення інформаційної складової формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, окреслити механізм їх реалізації;
- розробити матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і забезпечення кластеризації національної економіки;
- удосконалити механізм забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходів до його забезпечення;
- сформувати модель гнучкого управління кластеризацією, що передбачає різний нормативний вплив залежно від дії чинників національного господарства;
- розробити рекомендації із створення Національного кластерного бюро при Президентові України.

Об'єктом дослідження є формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки. Предметом дослідження є теоретичні та методичні положення щодо формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових методів дослідження. Зокрема, під час дослідження використано такі методи: теоретичного узагальнення та систематизації – для формування визначення кластеризації національної економіки; групування і систематизації – для факторів формування систем кластеризації національної економіки, формування мотиваторів і загроз кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку; аналізування і синтезу для узагальнення ролі і місця кластеризації у процесах інноваційного розвитку національної економіки, аналізування етапів кластеризації, виявлення принципів формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, розроблення рекомендацій щодо державного планування систем кластеризації національної економіки; порівняння – для визначення узгоджень і відмінностей загальних та спеціальних методів дослідження кластеризації, порівняння підходів до оцінювання загроз формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки в умовах інноваційного розвитку; кореляційно-

регресійного аналізу – для визначення впливу банківської системи на розвиток систем кластеризації національної економіки, оцінювання вагомості ознак, які характерні для гнучкої кластерної політики; оптимізаційні методи – для оцінювання конкурентоспроможності промислових кластерів, формування рекомендацій із створення Національного кластерного бюро при Президентові України; експертних оцінок – для розвитку механізму забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, формування концепції гнучкого підходу до нормативного управління кластеризацією, уточнення ролі банківської системи у підвищенні рівня кластеризації національної економіки; матричні методи – для урахування процесів формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки в ціноутворенні на інноваційну продукцію на етапі визначення його стратегії та під час розрахунку остаточної ціни; економіко-математичного аналізування – для визначення потенціалу кластеризації економічних регіонів країни; розрахунку рівня загроз формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки; удосконалений метод радарів – для моделювання систем кластеризації національної економіки; морфологічний аналіз – для уточнення категорійно-понятійного апарату за темою дослідження.

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо проблем формування і розвитку систем кластеризації національної економіки; статистичні дані про стан та розвиток кластерів та інших мережевих структур; дані їх звітності та первинної документації тощо.

Основні теоретико-методологічні та методико-прикладні дослідження, відображені у монографії, такі: уточнено визначення поняття “кластеризація” національної економіки, виявлено чинники впливу на рівень кластеризації національної економіки, її цілісні та адитивні властивості; розвинено способи дослідження кластеризації національної економіки з виділенням спеціального апарату аналізування; удосконалено порядок оцінювання рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, що передбачає визначення інтегрального показника на основі реалізації низки визначених етапів; виявлено фактори позитивного впливу на кластеризацію національної економіки; оцінено перспективи кластеризації національної економіки за допомогою спеціалізованого апарату досліджень; здійснено моделювання фінансового забезпечення діяльності кластера; рекомендовано групи формальних і неформальних заходів для підвищення інформаційної складової формування і розвитку систем кластеризації національної економіки, окреслено механізм їх реалізації; сформовано матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і забезпечення кластеризації національної економіки; удосконалено механізм забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходів до його забезпечення; розроблено модель гнучкого управління кластеризацією, що передбачає різний нормативний вплив залежно від дії цільових чинників національного господарства; сформовано рекомендації зі створення Національного кластерного бюро при Президентові України.

У монографії вирішуються питання розроблення теоретичних положень та науково-методологічних і практичних рекомендацій щодо формування і розвитку систем кластеризації національної економіки. Вперше у монографії розроблено модель гнучкого управління кластеризацією національної економіки; сформовано рекомендації із створення Національного кластерного бюро при Президентові України. Удосконалено механізм забезпечення формування і розвитку систем кластеризації національної економіки з позицій функціонально-структурного, а також системно-рівневого та структурного підходів; порядок оцінювання рівня загроз формування і розвитку систем кластеризації національної економіки. Окреслено механізм реалізації рекомендованих груп формальних і неформальних заходів для підвищення інформаційної складової формування і розвитку систем кластеризації національної економіки; сформовано матриці визначення стратегії ціноутворення з урахуванням рівня загроз формування і забезпечення кластеризації національної економіки. Виявлено фактори позитивного впливу на кластеризацію національної економіки; розвинуто способи дослідження кластеризації національної економіки завдяки виділенню спеціального апарату аналізування, оцінено перспективи кластеризації національної економіки із його використанням; здійснено моделювання фінансового забезпечення діяльності кластера.

Книга призначена для наукової спільноти, економістів, менеджерів, фахівців у сфері державного управління, викладачів, аспірантів, студентів та усіх тих, хто цікавиться питаннями формування і розвитку систем кластеризації національної економіки.

Монографія має теоретичну цінність, відображає основні фундаментальні засади формування, розвитку та державного управління системами кластеризації національної економіки. Практичне значення роботи полягає у виробленні методичних рекомендацій щодо формування і забезпечення систем кластеризації національної економіки.